

שימו לב: בבחינה זו יש הנחיות מיוחדות.
יש לענות על השאלות על פי הנחיות אלה.

ספרות עברית וכללית

הוראות

א. משך הבחינה: שלוש שעות וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני פרקים.

פרק ראשון:	מבחר יצירות מספרות העולם	–	50 נקודות
פרק שני:	נושאים בין-ז'אנריים	–	50 נקודות
	סך הכול	–	100 נקודות

בפרק הראשון יש לענות על שתיים מן השאלות (לכל שאלה – 25 נקודות; סך הכול – 50 נקודות).
בפרק השני יש לענות על שאלה אחת (50 נקודות).

ג. חומר עזר מותר בשימוש: רשימת יצירות.

- ד. הוראות מיוחדות:
- יש לרשום בראש כל תשובה את מספר הפרק ואת מספר השאלה שבחרתם להשיב עליה.
 - אין להדגים באמצעות אותה היצירה בתשובות שונות.
 - בתשובות בשאלון זה אין להדגים באמצעות יצירה שנלמדה בשתי היחידות הראשונות וביחידה השלישית.
 - לנבחנים אינטרניים: חובה לצרף למחברת הבחינה את רשימת היצירות שנלמדו. לנבחנים אקסטרניים ונבחני משנה: תימסר רשימת יצירות.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

השאלות

פרק ראשון: מבחר יצירות מספרות העולם

(50 נקודות)

ענו על שתיים מן השאלות 1–12 (לכל שאלה – 25 נקודות).

1. מיכאל קולהאס / פון קלייסט

"צדק צדק תרדף למען תחיה..." (דברים ט"ז, כ).

תארו כיצד רדיפת הצדק באה לידי ביטוי בנובלה.

האם רדיפת הצדק בנובלה נעשית "למען תחיה"?

הסבירו והדגו את דבריכם.

2. האף / גוגול

ענו על שני הסעיפים א–ב.

א. במהלך הנובלה האף נהפך למעין דמות אנושית. תארו את האירוע שבו האף נהפך למעין דמות אנושית,

וכתבו באיזה שלב בעלילת הנובלה אירוע זה מתרחש. (10 נקודות)

ב. הסבירו את התרומה של האירוע שכתבתם עליו בסעיף א לעיצוב המשמעויות הסמליות של האף ולהקצנת היסוד

הפנטסטי בנובלה. (15 נקודות)

3. מותו של איוואן איליץ' / טולסטוי

ענו על שני הסעיפים א–ב.

הנובלה "מותו של איוואן איליץ'" מעמתת את הקוראים עם השאלות המהותיות ביותר בחיינו.

א. מה הן השאלות המהותיות שעמן איוואן איליץ' מתמודד במהלך הנובלה?

הסבירו והדגו את דבריכם. (17 נקודות)

ב. אילו שאלות מהותיות בנוגע לחייכם עוררה בכם הקריאה בנובלה? הסבירו מה בנובלה עורר את השאלות האלה.

(8 נקודות)

4. הגלגול / קפקא

עלילת הנובלה "הגלגול" מציגה קריסה של ערכי המשפחה.

הסבירו והדגו קביעה זו.

5. מיכאל קולהאס / פון קלייסט; האף / גוגול; מותו של איוואן איליץ' / טולסטוי; הגלגול / קפקא

פעמים רבות סופרים מתארים ביצירותיהם מצבים אנושיים באופן קיצוני כדי להדגיש רעיונות מסוימים ולעורר

בקוראיהם תובנות שונות.

הסבירו והדגו קביעה זו על פי אחת מן הנובלות שלמדתם.

בתשובתכם הסבירו גם כיצד הקצנה זו מסייעת להדגיש את הרעיונות ולעורר את התובנות.

6. דון קיחוטה / סרוונטס

"במסעו הוא [דון קיחוטה] משכתב את המציאות כדי להתאימה לאוטופיה האבירית".

(מתוך גב עטיפת הרומאן, דון קיחוטה [כרך ראשון], מיגל דה סרוואנטס, הספרייה החדשה, 1994)

על פי פרק ח ברומאן "דון קיחוטה" ועל פי הפרק הנוסף שלמדתם מיצירה זו, הסבירו והדגימו כיצד דון קיחוטה משכתב את המציאות כדי להתאימה לאוטופיה האבירית.
מהו תפקידו של סנשו פאנסה במסע זה? הסבירו והדגימו את דבריכם.

7. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

שיר הפגישה האחרונה / אנה אחמטובה

תרגם מרוסית: בנימין הרשב

בית ראשון הֶחֱזָה קָפָא לְלֹא־יֵשַׁע,
אֶךְ צָעָדִי הָיוּ קָלִים.
עַל יַד יָמִין אֲנִי לֹבֶשֶׁת
כֶּפֶפָה שֶׁל הַיָּד הַשְּׂמָאלִית.

בית שני נִדְמָה כֹּה הִרְבֵּה מְדַרְגּוֹת,
וַיִּדְעָתִי – הֵן רַק שְׁלֹשׁ!
הָיָה לַחֹשׁ סִתּוֹי בֵּין תַּרְזוֹת
"תְּמוֹתֵי אֶתִי בְּלִי לַחֹשׁ!"

בית שלישי כִּי רָמָה אוֹתִי גוֹרְלִי,
לֹאֶה, זְדוֹנִי, הַפֶּכֶפֶךְ."
עָנִיתִי: "אֶהוּבִי, אֶהוּבִי!
גַּם אוֹתִי. נְמוֹתָה יִחַדּוּ..."

בית רביעי זֶהוּ שִׁיר שֶׁל פְּגִישָׁה אַחֲרוֹנָה.
הַעֲפָתִי עֵין אֶל בֵּית חֲשׂוֹךְ.
רַק גִּירוֹת בְּחִדְר־הַשָּׁנָה
בְּאוֹר צֶהָב־אֲדִישׁ הֶחָשׁוּ.

הסבירו והדגימו כיצד באים לידי ביטוי בשיר רגשות הצער והכאב של הדוברת.
בתשובתכם הסבירו גם כיצד שניים מן הניגודים בשיר מסייעים לבטא רגשות אלה.

8. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

קברניט שלי! רב החובל! / וולט ויטמן

תרגם מאנגלית: יונתן בן נחום

בית ראשון
קברניט שלי! רב החובל! נשלם מסע הפך
סופות צלחנו ונוכל, עברנו את הדרך
קול פעמון מן הנמל, העם כלו מריע,
קורא הידד לאניה נועזת שהגיעה.
אף מה אדמו טפות הדם,
על מה דוה הלב!
על הספון, דומם וקר
רב החובל שוכב.

בית שני
קברניט שלי! רב החובל! לך מונף הדגל
לך תרועת החצוצרות, תשואות עולי הרגל,
לך זרים ועטורים, הכל קוראים בשמך,
החוף רוגש המון חוגג, ופני כלם אליך
אתמך ראשך במו ידי!
הן רק חלום כוזב
אותך הראני קר ומת
על הספון שוכב.

בית שלישי
רב החובל אינו עונה, ומקומו לא מש.
אין דפק לו. שפתיו חורו. זרועי אינו חש.
מסע אימים על פני ימים הנה עבר ותם.
עגנה לבטח הספינה, הנצחון השלם,
החוף צוהל, אף אנכי
לאט אצעד בכאב
על הספון, דומם וקר
רב החובל שוכב.

ב"ספר המדינה" (הפוליטיאה) הפילוסוף היווני אפלטון מביא משל ובו המדינה היא ספינה, ורב חובל הוא שמנהיג אותה. הסבירו כיצד בא לידי ביטוי בשיר זה משל הספינה, וכיצד הוא מסייע לבניית משמעות התפקיד של המנהיג ולבניית דמותו.

9. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

הטיגריס / ויליאם בלייק

תרגום מאנגלית: דורי מנור

בית ראשון טיגריס! טיגריס! בָּרַק אורות
בְּלִילָם שֶׁל יַעְרוֹת:
מֶה יִדְגַּח תַּחֲמָה
אֶת שְׁלֻמוֹתָהּ הָאֵימָה?

בית שני אֵילוֹ תְּהוֹמוֹת, שְׁחָקִים,
אֲשֶׁר עֵינֶיךָ מְדַלִּיקִים?
מֶה כִּנְפֶיךָ לֹא לְשֹׁאף?
מִי מֵהֵן אֲשִׁים לִכְף?

בית שלישי מֶה־אָמֵן וּמֶה־כֶּתֶף,
גִּידֵי לֶבֶךְ יִדְעוּ לִפְּךָ?
הוֹדוֹת לְמִי הַפְּעִימָה,
אֵיזוֹ יָד כְּלִילֶת־אֵימָה?

בית רביעי מֶה־פִּטְיֹשׁ, מֶה־סְמוּכָה?
אֵי כוֹרוֹ שֶׁל מִחָךְ?
מִי סֵדֵן לֹא, לְפִיתָה,
שֶׁם לְצֹרֵר אֵימוֹת־מִיתָה?

בית חמישי כּוֹכְבִּים יָדוּ מְרוֹם
רְמַח־דְּמָעוֹת מְרוֹי־מְרוֹם;
הַחֵיף אֵז הָעוֹשֶׂה?
הַבְּרָאָה בּוֹרֵא־הַשֶּׁה?

בית שישי טיגריס! טיגריס! בָּרַק אורות
בְּלִילָם שֶׁל יַעְרוֹת:
מֶה יִדְגַּח תַּחֲמָה
אֶת חֵיל דְּמוֹתָהּ הָאֵימָה?

בסיום הבית החמישי בשיר המשורר שואל: "הַבְּרָאָה בּוֹרֵא־הַשֶּׁה?".

הסבירו את התרומה של שאלה זו לבניית משמעות השיר.

10. קראו את הסונט, וענו על השאלה שאחריו.

סונט ד' מתוך מחזור הסונטים:

מוֹתָהּ שֶׁל הַגְּבִירָה לְאוֹרָה / פרנצ'סקו פטררקה
תרגמה מאיטלקית: לאה גולדברג

בית ראשון	עֵינַיִם אֵלּוּ בְּמִזְמוֹר לֹוֹהֵט פְּאַרְתִּי, זֶה הַדְּמוּת, הַיָּד, הַמִּצָּח שֶׁהַפְּרִידוֹנִי מַעְצָמִי לְנִצָּח, שֶׁבִגְלָלָם חִייתִי מִתְבּוֹדֵד.
בית שני	זֶה הַשְּׁעָר מְאִיר כְּפֵז יוֹקֵד, זֶה שְׂחוֹק שֶׁל בֶּת־מְלָאךְ עַל רֶךְ שְׂפָתַיִם אֲשֶׁר הַפֶּה הָאֶרֶץ לְשָׁמַיִם, אֲבוֹי, עֶפֶר וְאֶפֶר הֵם כַּעַת.
בית שלישי	אֲבָל אֲנִי עוֹד חִי. בְּכָאֵב וְצָעֵר אֲתַע בּוֹדֵד מְאֹז כָּבֵה אוֹרִי כְּאִנְיָה טְרוּפָה בְּלֵב הַסֵּעֵר.
בית רביעי	עֲמָה יָבֵשׁ לְעַד מַעֲנֵן שִׁירִי שִׁקְעָה שֶׁמְחַת־חֲשָׁקִי כְּשִׁקְעַ סֶהָר רַק הַקִּינָה תַּעֲרִיר אֶת כְּנוֹרִי.

"...כִּי עֲזָה כְּמוֹת אֶהְבֶּה..." (שיר השירים ח, ו).

כיצד משולבים בסונט זה המוות והאהבה? הסבירו והדגימו את דבריכם.

11. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

יום סָתוֹ / ריינר מריה רילקה

תרגם מגרמנית: שמעון זנדבנק

בית ראשון
אֵלִי, הַגִּיעָה עֵת, הַקִּיץ רַב.
הַטֹּל צֶלֶף עַל שְׁעוֹנֵי הַשָּׁמַשׁ,
וּבְשָׂדוֹת שֶׁלַח רוּחוֹת שֶׁל סָתוֹ.

בית שני
עַל פְּרִי אֶפִּיל צֹוֶה וַיִּתְּרוּהָ;
תֵּן לוֹ יוֹם־יוֹמִים עוֹד שֶׁל לֵהֲטוֹ,
הַפֶּצֶר בּוֹ שִׁישְׁלִם, וְאֵל קִבְּעַת
הַיֵּן מִתֶּקֶם אַחֲרוֹן הַבֹּא.

בית שלישי
מִי שֶׁאֵין לוֹ בֵּית, לֹא יִבְנֶה עוֹד.
מִי שֶׁהוּא גִלְמוּד, גִלְמוּד לָעַד.
יַעוֹר, יִכְתֹּב מִכְתָּב, וְעוֹד אֶחָד,
וּבְהִגְרָף עָלִים מְתִים יִתְּעָה לוֹ
אֵי־אֵן בְּסִמְטוֹת בָּלֵב נִטְרָד.

על פי השיר כולו, תארו והסבירו את הפנים השונים של עונת הסתיו.

12. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

מקבילות / שארל בודלר

תרגום מצרפתית: בנימין הרשב

הטבע הוא מקדש, שורות סטונים חיים
פולטים בו לעתים מלים מבלבלות:
אדם חולף שם דרך יערות סמלים
אשר צופים בו בעינים מכרות.

וכמו הדים מתערבבים איבמרחק
בתוך ממזג אחד, אפל ותהומי,
רחב כמו הליל וכמו האור הקחג –
צבעים, צלילים, בשמים, שם זה לזה עונים.

יש בשם רענון, טרי כבשור תינוק,
מתוק כמו אבוב, כערבה ירק,
ויש: משחת, חוגג, עשיר – ריחות שופעים,

המתפשטים כמו דברים אינסופיים,
קטרת, כענבר, כמור, כבאזשים,
שרים התלהבות של רוח וחושים.

על פי שיר זה, הסבירו והדגימו את החוויה שהאדם חווה בטבע.

בתשובתכם הסבירו גם כיצד ריבוי הדימויים בשיר מסייע להבנת חוויה זו.

פרק שני: נושאים בין-ז'אנריים (50 נקודות)

ענו על שאלה אחת בנושא שלמדתם.

להיות יהודי, להיות ישראלי: קולות וזהויות

אם למדתם נושא זה, ענו על אחת מן השאלות 13–14.

13. המציאות הישראלית גורמת לאנשים מסוימים להרגיש זרות והיעדר שייכות. תארו הרגשה זו של דמות אחת ביצירות שלמדתם בנושא "להיות יהודי, להיות ישראלי: קולות וזהויות", והסבירו את הקשר בין ההרגשה הזאת ובין שאלת הזהות הישראלית או היהודית.
ענו על פי:

- א. רומאן או מחזה. (30 נקודות)
ב. סיפור קצר או שני שירים או שיר וסרט קולנוע. (20 נקודות)

14. ביצירות שונות העוסקות בזהות יהודית וישראלית, היחיד מייצג קבוצה חברתית מסוימת. בחרו בדמות אחת מכל יצירה, והסבירו כיצד היא מייצגת קבוצה מסוימת במציאות הישראלית. בתשובתכם תארו גם מתח בין הקבוצה בחברה הישראלית שהדמות מייצגת ובין קבוצה (או קבוצות) אחרת בחברה הישראלית. הסבירו את דבריכם.
ענו על פי:

- א. רומאן או מחזה. (30 נקודות)
ב. סיפור קצר או שני שירים או שיר וסרט קולנוע. (20 נקודות)

ספרות בעקבות השואה

אם למדתם נושא זה, ענו על אחת מן השאלות 15–16.

15. ביצירות רבות שנכתבו בנושא זה, האירועים ההיסטוריים שהתחוללו בשואה או הזיכרונות בעקבותיה וההסתגלות לחיים אחרי תקופת השואה באים לידי ביטוי באמצעות תיאור יחסים משפחתיים וחברתיים (למשל יחסים בין הורים לילדיהם, בין בני זוג, בין היחיד לקהילה, בין יהודי למי שאינו יהודי). הסבירו והדגימו קביעה זו.
ענו על פי:

- א. רומאן או הנובלה "מומיק" או שני סיפורים קצרים או מחזה. (30 נקודות)
ב. קטע זיכרון ועדות או שני שירים או שיר וסרט קולנוע. (20 נקודות)

16. הוגה הדעות תיאודור אדורנו אמר כי "לא יכולה להיות שירה אחרי אושוויץ", כלומר לדבריו הסבל של הקורבנות אינו ניתן לתיאור, ולאומנות אין יכולת לייצג סבל זה. כתבו איך בכל זאת מתמודדים יוצרים שונים עם ייצוג השואה (למשל התמודדות ישירה או עקיפה; ממרחק של זמן או "מתוך הזוויה"). הביאו מן היצירות גם דרך עיצוב אחת התורמת לביטוי חוויית השואה.
ענו על פי:

- א. רומאן או הנובלה "מומיק" או מחזה. (30 נקודות)
ב. סיפור קצר או שני שירים או שיר וסרט קולנוע או קטע זיכרון ועדות או מסה ("אל מעבר לטראגי" או "המכשולים של ספרות השואה"). (20 נקודות)

התבגרות בראי הספרות

אם למדתם נושא זה, ענו על אחת מן השאלות 17–18.

17. תהליך ההתבגרות של הדמויות ביצירות שלמדתם בנושא זה מושפע מיחסיהם עם בני משפחתם או מיחסים עם דמויות אחרות בסביבתם.

הסבירו והדגו קביעה זו על פי:

א. רומאן או נובלה. (30 נקודות)

ב. סיפור קצר או שני שירים או שיר וסרט קולנוע. (20 נקודות)

18. בתהליך ההתבגרות המתבגרים מתמודדים עם שאלות קיומיות בנוגע לזהותם ולמשמעות חייהם.

הסבירו כיצד שאלות אלה באות לידי ביטוי ביצירות שלמדתם בנושא "התבגרות בראי הספרות".

האם בסיום היצירות שלמדתם בנושא זה יש מענה על שאלות אלה?

נמקו והדגו את דבריכם.

ענו על פי:

א. רומאן או נובלה. (30 נקודות)

ב. סיפור קצר או שני שירים או שיר וסרט קולנוע. (20 נקודות)

בכול צופייה, והכול צפוי בה: סוגיות ארספואטיות

אם למדתם נושא זה, ענו על אחת מן השאלות 19–20.

19. בשיר "שירתי" של המשורר ח"נ ביאליק הוא שואל: "מֵאֵן נִחַלְתִּי אֶת שִׁירִי?".

הסבירו את התשובות הניתנות על שאלה זו ביצירות שלמדתם בנושא "בכול צופייה, והכול צפוי בה: סוגיות ארספואטיות".

בתשובתכם הציגו בכל יצירה גם דרך עיצוב אחת התורמת לעיצוב תשובות אלה.

ענו על פי:

א. מחזה או רומאן או נובלה או סיפור קצר וסיפור מן המיתולוגיה או סיפור קצר וסרט קולנוע. (30 נקודות)

ב. "הברכה" מאת חיים נחמן ביאליק או שניים משירים אלה של נתן אלתרמן: "השיר הזר", "הנה העצים", "עוד חוזר הניגון"

או שניים מן השירים במחזור "משירי הנחל" מאת לאה גולדברג או שניים משירים אלה של רחל: "ספר שירי", "ניב",

"נפתולים". (20 נקודות)

20. ביצירות שלמדתם בנושא "בכול צופייה, והכול צפוי בה: סוגיות ארספואטיות",

האם האומנים הם אנשים בודדים נטולי קשרים חברתיים או שיש להם קשרים עם דמויות אחרות?

בכל אחת מן היצירות, הסבירו והדגו גם אם קיום הקשרים האלה או היעדרם מועיל לאומנים או מכשיל אותם.

ענו על פי:

א. רומאן או נובלה או מחזה או שני שירים. (30 נקודות)

ב. סיפור קצר או שיר וסיפור מן המיתולוגיה או שיר וסרט קולנוע. (20 נקודות)

לא הכול ריאליסטי

אם למדתם נושא זה, ענו על אחת מן השאלות 21–22.

21. תארו את היסודות הריאליסטיים ביצירות שלמדתם בנושא זה, והסבירו כיצד משולבים ביסודות אלה יסודות פנטסטיים. מה תורם השילוב של הריאליסטי והפנטסטי לבניית משמעות היצירה ולחזויית הקריאה שלכם? נמקו והדגו את דבריכם. ענו על פי:

א. מחזה או נובלה או רומאן. (30 נקודות)

ב. סיפור קצר מאת אחד מן הסופרים האלה: פ' קפקא, א"א פו, ש"י עגנון, א"ב יהושע או מדרש וסרט קולנוע. (20 נקודות)

22. בז'אנר הפנטסטי יש יצירות המשמשות מפלט מן המציאות המרה ומאפשרות הפלגה נעימה על כנפי הדמיון. יצירות אחרות מז'אנר זה מעצבות עולם מסויט, מאיים ומזווע, המעצים דווקא את הקשיים בחיינו. לעיתים באים לידי ביטוי ביצירות מז'אנר זה שני הצדדים האלה – הנעים והמסויט. אילו צדדים של הז'אנר הפנטסטי באים לידי ביטוי ביצירות שלמדתם בנושא "לא הכול ריאליסטי"? הסבירו והדגו את דבריכם. ענו על פי:

א. מחזה או נובלה או רומאן או סיפור קצר וסרט קולנוע. (30 נקודות)

ב. סיפור קצר מאת אחד מן הסופרים האלה: פ' קפקא, א"א פו, ש"י עגנון, א"ב יהושע. (20 נקודות)

נשיות וגבריות: ייצוגי מגדר בספרות

אם למדתם נושא זה, ענו על אחת מן השאלות 23–24.

23. תארו ביטויים של כניעה או של יוזמה אצל דמויות נשים, לנוכח מוסכמות חברתיות או דמויות כובלות. הסבירו והדגו איזו תפיסה מגדרית עולה מביטויים אלה בכל אחת מן היצירות. ענו על פי:

א. נובלה מאת עגנון ("שבועת אמונים" או "גבעת החול" או "בדמי ימיה") או מחזה או רומאן. (30 נקודות)

ב. סיפור קצר או שני שירים או מדרש ושיר. (20 נקודות)

24. תארו יחסים בין בני משפחה או בין נשים לגברים שאינם בני משפחה ביצירות ספרות שלמדתם בנושא "נשיות וגבריות: ייצוגי מגדר בספרות", והסבירו אם היחסים האלה מחזקים סטראוטיפים מגדריים או מחלישים אותם. ענו על פי:

א. נובלה מאת עגנון ("שבועת אמונים" או "גבעת החול" או "בדמי ימיה") או מחזה או רומאן. (30 נקודות)

ב. סיפור קצר או שני שירים או מדרש ושיר או מדרש וסרט קולנוע. (20 נקודות)

בהצלחה!